

РОЗДІЛ 3

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ, АРХЕОЛОГІЧНІ, ЕТНОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УДК 821.161.2-1:172.15]:070(477.64-25)

Олександр Ігнатуша
(Запоріжжя)

АКТУАЛЬНЕ ЗВУЧАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ ПОЕЗІЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 1917–1918 рр. НА СТОРІНКАХ ПРОВІНЦІЙНОЇ ПРЕСИ: ПРИКЛАД МІСТА ОЛЕКСАНДРІВСЬКА (ЗАПОРІЖЖЯ)

У статті актуалізована тема суспільних і творчих патріотичних рефлексій українців в умовах російсько-української війни 1917–1918 рр., які екстраполюються на сучасні події сьогодення. Зазначено, що поезія стала одним із засобів консолідації українського суспільства у боротьбі під час російсько-української війни. Об'єктом дослідження стала перша україномовна газета «Січ» повітового міста Олександрівськ Катеринославської губернії (пізніше – м. Запоріжжя), що видавалася весною-літом 1918 р. Аналізується зміст поетичних творів.

***Ключові слова:** місто Олександрівськ (Запоріжжя), газета «Січ», російсько-українська війна 1917–1918 рр., поетична творчість/*

Широкомасштабна російська військова агресія проти України 2022 р. підкреслила важливість вивчення і осмислення уроків попередніх російсько-українських війн, з'ясування їхніх ідейних джерел, сутності позицій сторін, а головне – пошуку припинення та уникнення подібного. Війна це не тільки військові дії, а й бурхливі емоції на численні трагедії, пронизливі почуття та суголосні мільйонам людей настрої, які відлунюють століттями. Емоційний досвід попередніх поколінь вартий уваги як застереження і припинення війни.

Найближчий до нас в історії приклад такої війни – це війна, активну фазу якої більшовицька Росія розпочала проти України з грудня 1917 р.

Тодішня війна відобразилася у багатьох формах, у тому числі – й літературних. Поезія стала одним із засобів консолідації українського суспільства у боротьбі під час російсько-української війни 1917–1918 рр.

Зміст поезії дає уявлення про цілі, ступінь національної консолідації перед лицем ворога, яскраві події і типові форми військово-політичної боротьби, очікувані наслідки. Поетичний відгук на сторінках преси – багатозначне явище, у якому закодовано сутність і характер воєнного конфлікту та спроможність суспільства його адекватно осмислити. Окремим є аспект регіональний.

Об'єктом аналізу стала перша україномовна газета «Січ» повітового міста Олександрівськ Катеринославської губернії (пізніше – м. Запоріжжя), що видавалася весною-літом 1918 р. Сьогодні відомо про вихід принаймні 32 її номерів, перший із них датовано 1 травня, останній – 12 липня. Вона позиціонувалася як «надпартійна демократична часопис українських організацій», тому є підстави вважати, що віддзеркалювала настрої широких верств суспільства, споріднених ідеєю української національної єдності. Зі збережених двадцяти шести номерів газети у 14 номерах було вміщено 19 поетичних творів.

На жаль, прізвища більшості авторів приховані літературними псевдонімами. Вважаємо, що однією з головних причин приховування прізвищ був фактор строкатого ідейного середовища повітового міста південної України, яке не відзначалося високим рівнем національної консолідації.

Лише два зі зразків поетичної творчості, які дійшли до нас з газетою «Січ», підписані жіночими прізвищами – «Софія Полюсяк-Поліщук» та «В. Гречишкіна».

Більшість надрукованих поезій у газеті – лірика. Деякі типологічно наближаються до козацької/стрілецької пісні, іноді – мають епічну сюжетну лінію, з патріотичними зверненнями, деякі – з описовістю рідного краю. Більшість пронизана соціальною проблематикою: пригнобленості, поневолення люду і країни.

Однією з центральних тематик віршів є звернення до земляків. З такою назвою було опубліковано чотири поезії за підписом «Тр. Поліщук-Полюсяк». Автор – людина з українською національною самосвідомістю, звертається до українців, не поділяючи їх на класи чи партійні корпорації. Він кличе усіх, хто має силу, підійматися на захист здобутих у революції свобод проти московської навали. Автор висловлюється чітко й однозначно: «До праці, до гурту, до зброї, панове, / Аж поки не стане чужа нам Москва». Він обґрунтовує потребу розриву відносин з північною сусідкою: «Вона нас три віки і гнула й давила,/ І кров з нас цідила і кров ту пила!». Вірш закінчується закликком: «Уставайте ж, брати мої,/ Молоді орлята,/ Вас скликає знов до себе/ Україна-мати». Образ України-Матері сприймається як найвища святість.

Автор цитованої поезії – людина з християнською свідомістю, прагне, щоб у боротьбі пролилося якомога менше крові. Закликає мислити творче, адже загрозливою є недостатня консолідованість українського руху, який ще не здолав московські впливи і пастки.

Автор поезій показує корінну причину нещастя українців – поновлення агресії з Москви, проти якої потрібно знову підійматися на боротьбу. «Щоб хоч нашим дітям жити довелося,/ Не знавши Сибіру, кайданів, тюрми!». Поет свідомий, що правда на боці українців.

Окрему увагу у одній із поезій автор звертає на роль інтелігенції, яка має бути першою «в громадській роботі», ведучи за собою суспільство.

Патріотична поезія відігравала консолідуючу роль, спираючись на потребу єднання заради спільної перемоги над російським ворогом і побудови вільної України, у якій пануватимуть спокій, злагода і братерство.

Дві поезії у примірниках «Січі» підписані псевдо «Старий». Обидві мають мінорну символіку. Вони – відображення трагедії мільйонів російсько-української війни, втрачених життів рідних і близьких людей, підірваного здоров'я, знищених домівок. Одна з них – «Смерть стрільця», – пронизана невимовною тугою і щемливим болем за втраченими життями молодих воїнів, їх несповненим коханням, недоспіваними піснями.

Переважаючою була патріотична тематика. Прикладом такої поезії була «Гей гайдамаки, вставайте до бою», підписана криптонімом О.К. Вона кликала до боротьби з ворогом, звертаючись до національних традицій. Свою боротьбу поет вважав справедливою, адже це «вороги взяли у нас», а не ми у них. Така боротьба піднімала прапор національної гідності: «Щоб Україну всі поважали».

Серед тих, хто поезією надихав до боротьби проти російського імперіалізму, був уродженець Запорізького краю Віталій Самійленко. Одна з його поезій – «Спогад» – про пов'язаність з рідним селом над річкою Конкою. Інший вірш, «Пам'яті батька», сповнений туги і смутку роздумів про поневолені степи.

Кілька віршів весни-літа 1918 року підписані псевдо «Гайдамака А.Д.К.». Один з них – «Ми боролись за свободу» – передає почуття воїна Української Держави. Автор впевнений у своїй правоті. Вірш дихає готовністю захищати Україну до останнього подиху. Він показує християнські засади, віру у щирі молитви, відчуття зобов'язаності перед пам'яттю полеглих побратимів. Поет завершує твір впевненістю у майбутнє і надихаючу силу української національної символіки: «Хай живе жовто-блакитний вільний прапор непохитний!».

Життєствердні рядки української патріотичної поезії допомагали жителям Запорізького краю у тяжкі години нерівної боротьби проти російських агресорів.

Українство провінційного Запоріжжя, як і переважної частини південного регіону України, чітко усвідомлювало смертельну загрозу особистому життю і всій Українській Державі у війні, розв'язаній Росією проти України, застерігало про цю небезпеку і кликало усіх до об'єднання у боротьбі проти багатоликого сильного і підступного ворога.

У 2022 році рядки поезій 1918-го звучать так само по-сучасному, як і сотню років тому. Історія знову поставила на кін саме існування України, яка черговий раз намагається вирватися з лабет нової російської імперії. І українська поезія, українське слово, мова, засоби масової інформації знову стають консолідуючими факторами і джерелами боротьби проти російської окупації.

УДК 3392.81(477):001.891

Галина Бондаренко
(Київ)

ЛОКАЛЬНА ГАСТРОНОМІЧНА СПАДЩИНА У СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

У статті аналізуються сучасні напрями досліджень, пов'язаних з традиційною кухнею. Розглядаються локальні варіанти гастрономічної спадщини на прикладі Полтавщини(Лохвиччини). Досліджується значення інформаційної підтримки та культурної промоції місцевих кулінарних традицій у соціально-економічному розвитку громад, формуванні туристичного іміджу регіону.

Ключові слова: локальні дослідження, традиційна кухня, гастрономічна спадщина.

Кулінарні традиції народу пов'язують людей з їхньою культурною спадщиною, історією, всієї сукупністю набутих етносом знань, цінностей і практик. Їжа часто виступає маркером культурної ідентичності у той час як моделі харчування зазнають соціальних, політичних та екологічних змін. Процеси розвитку та стандартизації промислового виробництва продуктів харчування актуалізували запит на витіснені ними раніше традиційні продукти, що мали кустарне, місцеве, (етнічне, регіональне, символічне) походження. Одним з аспектів сучасної глобалізації на думку культурологів стало переосмислення етнічної кухні. Міграційний рух, розвиток туризму обумовили запити на «екзотичну», етнічну їжу на міжнародному рівні [10].